

Kapitola 9

Francie v české zahraniční politice: Nadějné vyhlídky?

Eliška Tomalová

FRANCIE V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Vztahy s Francií nepředstavují z dlouhodobého hlediska hlavní osu bilaterálních vztahů České republiky. Od poloviny 90. let dvacátého století byly vzájemné vztahy na politické rovině spíše vlažné, ačkoli ekonomické vztahy zažívaly vzestup. Zvolení prezidenta Nicolase Sarkozyho a předsednictví Rady EU, které Francie vykonávala v druhé polovině roku 2008 a Česká republika v prvním pololetí 2009, znamenaly jisté přiblížení, přičemž úsilí o navázání intenzivnějších kontaktů je patrné zejména na francouzské straně.¹ Obecně lze tedy říci, že nástup nového francouzského prezidenta znamenal nový impulz pro francouzsko-české vztahy a kontext po sobě jdoucích předsednictví Rady EU napomohl posílení vzájemného dialogu na bilaterální úrovni. Uzavření strategického partnerství mezi oběma zeměmi v červnu 2008 pak představuje konkrétní plán vzájemné spolupráce. Z pohledu Francie jsou vztahy s Českou republikou součástí snah o posílení vazeb se státy střední a východní Evropy.

Úvodem této kapitoly je nutné poznamenat, že výkon předsednictví Rady EU Francií a přípravy českého předsednictví znamenaly prolínání evropské agendy a bilaterální dimenze česko-francouzských vztahů. Proto ani v následujícím textu nelze vykreslit přesné hranice obou rovin.

FRANCIE V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: AGENDA A UDÁLOSTI

Jak bylo naznačeno v úvodu kapitoly, pro agendu roku 2008 jsou určující zejména dva momenty – snaha prezidenta Sarkozyho o přiblížení ke státům střední a východní Evropy a předsednictví obou zemí v Radě EU. Nejvýznamnější politickou událostí v oblasti česko-francouzských vztahů byla návštěva francouzského prezidenta v červnu 2008. Sarkozy byl v Praze již podruhé, poprvé Prahu navštívil ještě jako ministr fi-

nanci v listopadu 2004. Poslední oficiální návštěva francouzského prezidenta v Praze se uskutečnila v roce 1997, kdy prezidentský úřad zastával Sarkozyho předchůdce Jacques Chirac. Sarkozy se v Praze zúčastnil summitu předsedů vlád Visegrádské skupiny a sešel se také s českým premiérem Mirkem Topolánkem, se kterým jednal zejména o předsednictví Rady EU, ale také o ekonomické spolupráci a energetice. Na závěr setkání podepsali oba státníci deklaraci a akční plán strategického partnerství mezi oběma zeměmi. Podle vyjádření zástupců českého ministerstva zahraničních věcí tato politická deklarace posiluje politický dialog obou zemí v bilaterální rovině i v rámci EU. Akční plán je pak zaměřen na konkrétní oblasti spolupráce v rovině zahraniční politiky a obrany, ekonomiky, energetiky a životního prostředí, vnitřní bezpečnosti a imigrace, vědy, kultury a jazykové spolupráce. S českým prezidentem Václavem Klausem se N. Sarkozy za své pražské návštěvy nesešel. Při příležitosti Sarkozyho návštěvy ČR byla také podepsána Deklarace mezi českým ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy a francouzskými ministerstvy zahraničních věcí a vysokého školství a výzkumu o vědecké a technologické spolupráci.

Na sebe navazující předsednictví Rady EU obou zemí celkově ovlivnilo intenzivnější kontakty na rovině politické. Český premiér M. Topolánek² navštívil Paříž v říjnu 2008, ministři zahraničních věcí obou zemí Karel Schwarzenberg a Bernard Kouchner se sešli v dubnu 2008 a jednali o spolupráci během nadcházejícího období předsednictví Rady EU, o dlouhodobější spolupráci a o mezinárodních otázkách. Při této příležitosti český ministr prohlásil, že „v evropských záležitostech jsou zájmy Francie a České republiky většinou společné“. Jako příklad oblastí, kde dosud nedošlo ke shodě, uvedl „společnou zemědělskou politiku a tempo rozšiřování Unie“.³ K. Schwarzenberg se dále v srpnu 2008 setkal v Paříži se svým francouzským a švédským kolegou a při své jednodenní pracovní návštěvě také promluvil na poradě francouzských velvyslanců. Při setkání se na pořad jednání kromě agendy EU dostaly také otázky spojené s postojem obou zemí ke gruzínské krizi. Schwarzenberg uvedl, že se ČR shoduje s Francií a neprosazuje uvalení sankcí vůči Rusku, a zdůraznil nutnost jednotného stanoviska EU.

Místopředseda české vlády pro evropské záležitosti Alexandr Vondra se několikrát setkal s francouzským státním tajemníkem pro evropské záležitosti Jeanem-Pierrem Jouyem: v únoru 2008 jednali o spolupráci ve druhé polovině roku 2008, o spolupráci v rámci trojky a přípravě společného osmnáctiměsíčního programu. Citlivý bod představovala a stále představuje ratifikace *Lisabonské smlouvy* – během únorového setkání v Paříži Vondra „popřel, že by záměr senátorů z ODS dát smlouvu přezkoumat Ústavnímu soudu nějak souvisel s českým zájmem o plnohodnotné předsednictví v Unii“.⁴

Předsednictví Rady EU bylo také důvodem pro užší spolupráci administrativ obou zemí. Po technické stránce šlo o dobrou spolupráci. Podle zástupců francouzského velvyslanectví v ČR „většina českých ministerstev již získala *evropské reflexy* a komunikovala přímo s příslušnými resorty na francouzské straně“. Díky přípravě předsednictví Rady EU se tak lépe poznali zástupci administrativ obou států. Úspěšně také pokračoval program jazykové přípravy českých úředníků, kdy se zástupci české státní správy účastnili kurzů francouzského jazyka, organizovaných Francií a Mezinárodní

organizaci frankofonie (*Organisation internationale de la francophonie*, OIF) – v roce 2008 se kurzů účastnilo celkem 193 úředníků.⁵

Vzhledem ke kontextu francouzsko-českých vztahů, který v roce 2008 představovalo právě předsednictví Rady EU, je – jak bylo naznačeno v úvodu kapitoly – obtížné odlišit bilaterální a multilaterální rovinu vzájemných vztahů, kterým dominovala evropská témata. Mezi hlavní body diskuse tak patřila zejména ratifikace *Lisabonské smlouvy*, která se dostala na pořad dne u všech francouzsko-českých jednání na politické úrovni. Francouzský prezident patřil k hlavním iniciátorům smlouvy a během celého ratifikačního procesu usiloval o její prosazení. Při své návštěvě České republiky proto Sarkozy několikrát zdůraznil, že bez *Lisabonské smlouvy* není možné dále EU rozšiřovat. ČR je naproti tomu dlouhodobě zastáncem otevření Unie vůči Balkánu a přijetí Chorvatska. Český premiér M. Topolánek proto na rozdíl od Francie v roce 2008 prosazoval názor, že přijetí Chorvatska do EU by bylo možné vyřešit rozšířením platné smlouvy z Nice o odpovídající doplněk.

Rozdílné postoje mezi Francií a ČR nadále panují také v prioritních oblastech vnějších vztahů EU – Francie se tradičně orientuje zejména na oblast Středomoří, ČR usiluje o posilování vazeb směrem na východ. V roce 2008 využila Francie svého předsednictví, aby realizovala plány v rámci Unie pro Středomoří. Zahájení Unie pro Středomoří bylo oficiálně vyhlášeno na speciálním summitu 13. července v Paříži, kterého se zúčastnil za českou stranu A. Vondra, jenž se k tématu vyjádřil následovně: „Pro nás to je velmi zajímavé hlavně proto, že my si přejeme, aby podobné postavení jako středomořská unie měla dimenze východní politiky, která je jednou z našich priorit během předsednictví.“⁶ Další velké evropské téma, rezonující v bilaterální rovině česko-francouzských vztahů, představovala příprava přijetí klimaticko-energetického balíčku. Diplomatické boje se vedly v EU o podíl povolenek, které si mají kupovat elektrárenské společnosti. Evropská komise navrhla, že si budou muset kupovat od roku 2013 100 procent povolenek. Francie v té době předsedající Radě EU přednesla návrh, že státy závislé na uhlí (ke kterým patří i Česká republika) si budou muset v roce 2013 koupit jen 50 procent povolenek, přičemž zbytek dostanou zdarma. Ale rok od roku by se tento podíl měl zvyšovat.⁷

Francouzské předsednictví Rady EU umožnilo také častější styky zástupců jednotlivých resortů. Na bilaterální úrovni tak 11. července podepsali při neformálním setkání ministrů práce a sociálních věcí v Chantilly ve Francii Petr Nečas a jeho francouzský protějšek Erik Woerth smlouvu o výměně údajů a spolupráci v oblasti pojistného a při potírání zneužívání dávek sociálního zabezpečení. Smlouva, která je první bilaterální dohodou v dané oblasti, má přispět k zamezení zneužívání sociálních dávek.

Hospodářská dimenze česko-francouzských vztahů

Francouzsko-české ekonomické vztahy jsou na dobré úrovni, jak vyplývá z údajů o vzájemném obchodu i z vyjádření politických představitelů obou zemí. I přes hospodářskou recesi obchodní výměna mezi Francií a Českou republikou v roce 2008 nadále rostla. Vzestup zažívá český export do Francie a zájem francouzských investorů o český trh stále trvá. České a francouzské soukromé subjekty si již dokáží najít

k sobě cestu. Předsednictví v Radě EU bylo i v ekonomické oblasti impulzem pro další posílení spolupráce. Předsednictví také vytvořilo prostor pro další aktivity veřejného sektoru, vedoucí k posílení obchodní výměny a pro činnost v rámci ekonomické diplomacie obou států. Takzvaný česko-francouzský ekonomický rok, který byl zahájen na začátku července 2008, potrvá po dobu francouzského a následného českého předsednictví Rady EU. Hodnocení jeho celkové bilance proto bude možné až ve druhé polovině roku 2009. Projekt je společnou iniciativou francouzské a české administrativy, která je zakotvena v politické deklaraci a v akčním plánu výše zmíněného franco-česko-českého strategického partnerství.⁸ Mezi hlavní cíle česko-francouzského ekonomického roku patří oživení oboustranných hospodářských a obchodních vazeb (včetně posilování partnerství mezi podniky obou zemí zejména prostřednictvím klastrů), společné řešení hlavních komunitárních otázek v ekonomické oblasti a vylepšení „image“ Francie v ČR a ČR ve Francii. Záštitu nad projektem převzali premiéři obou zemí a hlavními partnery se staly orgány veřejné správy, instituce pro podporu obchodu a investic a také jednotlivé soukromé podniky. Agenda česko-francouzského ekonomického roku je založena na několika typech akcí, které jsou na jedné straně pravidelnou součástí vzájemných ekonomických vztahů (jako je např. Cena Francouzsko-české obchodní komory, jejímž cílem je mimo jiné „podpořit franco-české vztahy“ a jejíž první vítěz byl vyhlášen na počátku roku 2008⁹), a také specifické události konané pouze v daném období (první česko-francouzské technologické fórum, 50 pasů pro budoucnost apod.). Česká republika se prezentovala ve Francii v rámci Ekonomických dnů ČR v září 2008.

Další významnou událostí roku 2008 je otevření francouzského pracovního trhu pro české občany. Francie byla jednou ze zemí, které po rozšíření EU využily možnosti omezit přístup občanů nových členských států na svůj pracovní trh. Toto rozhodnutí vyplývalo z obav, že kvůli nově příchozím přijdou Francouzi o práci. Letos učinila Francie v rámci nové etapy sblížování se zeměmi střední a východní Evropy vstřícný krok a navzdory původnímu plánu, podle kterého chtěla otevřít svůj pracovní trh lidem ze středoevropských a východoevropských členských států EU až v květnu 2009, došlo k otevření pracovního trhu k 1. 7. 2008. Francie tak uspokojila jeden z hlavních požadavků na české straně. Otevření pracovního trhu, které nastává v době francouzského předsednictví v Radě EU, platí kromě České republiky pro celou tzv. osmičku. EU 8 zahrnuje státy, jež přistoupily k EU současně s ČR: Polsko, Slovensko, Maďarsko, Estonsko, Lotyšsko, Litva a Slovinsko. Naopak neplatí pro Rumunsko a Bulharsko. Ale podle odhadů analytiků se nepředpokládá, že by Češi ve velkém počtu odcházeli za prací do Francie, odhaduje se maximálně několik stovek lidí. Důvodem malého zájmu je především malá znalost francouzského jazyka a komplikovaný systém tamního pracovního trhu.¹⁰

Kulturní dimenze česko-francouzských vztahů

U příležitosti předsednictví Francie v Radě EU uspořádala Francie ve druhé polovině roku 2008 několik desítek kulturních akcí pod společným názvem *Francouzská kulturní sezona v České republice*, která byla zahájena na konci května na Univerzitě Karlově kolokviem Evropské vize, věnovanému tématu budoucího směřování evropské

integrace, kterého se zúčastnili i francouzský ministr zahraničních věcí B. Kouchner a jeho český protějšek K. Schwarzenberg. Koordinátorem všech akcí, financovaných z veřejných i soukromých zdrojů, se stal Francouzský institut v Praze.

Kulturní prezentace ČR ve Francii se v roce 2008 soustředila hlavně na téma „osmičkových výročí“, která se konala po celý rok 2008 a zahrnovala např. přednášky a debaty o nástupu komunistů, destalinizaci a pražském jaru. V listopadu se v Paříži konalo kolokvium na téma Československý prostor, evropský seismograf 20. století.¹¹ V dubnu byla za přítomnosti předsedy českého Senátu, francouzského státního tajemníka pro záležitosti veteránů a slovenského velvyslance ve Francii v pařížské Invalidovně zahájena výstava pod názvem *Francie a Československo 1914–1945, léta nadějí, zmaru a bojů na společných frontách* o vztazích ČSR–Francie, která je také součástí Festivalu osmiček. V květnu se v Paříži v Českém centru konal filmový festival *Několik pohledů na rok 1968*, na jehož pořádání se podílely také kulturní instituty Polska, Maďarska a Německa.

Mezi citlivá kulturní témata česko-francouzských vztahů v roce 2008, která měla i mediální ohlas,¹² lze zařadit i debatu o umístění sochy Jana Palacha, vytvořenou v roce 1969 maďarským sochařem Andrásem Beckem. Sochu původně nabídla francouzská strana České republiky, uvažovalo se i o předání sochy při návštěvě francouzského prezidenta Sarkozyho v Praze v červnu 2008. Ale Česká republika sochu odmítla s tím, že v Praze už jedna Palachova socha stojí, a navrhla proto její umístění ve Francii. V průběhu roku 2008 projevila zájem o sochu radnice města Mělník, kde Palach studoval na gymnáziu. Socha zde nakonec byla slavnostně odhalena až v lednu roku 2009¹³ za přítomnosti politických představitelů včetně V. Klause.

FRANCIE V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: IDENTIFIKACE A CHARAKTERISTIKA KLÍČOVÝCH AKTÉRŮ

Hlavní rovinou spolupráce byly v roce 2008 styky mezi českým ministerstvem zahraničních věcí, úřadem vlády na české straně a francouzským ministerstvem zahraničních věcí a SGAE (*Secrétariat général aux affaires européennes*) na straně francouzské. Jak jsme viděli i v ostatních částech kapitoly, evropská rovina spolupráce určovala rytmus a směřování česko-francouzských vztahů. Proto se i hlavní aktéři těchto vztahů – mezi nejviditelnější a nejaktivnější aktéry na politické úrovni patřil premiér M. Topolánek a místopředseda vlády A. Vondra – soustředili na styčné body česko-francouzských vztahů, které představovaly evropské záležitosti. Parlament ČR nebyl v roce 2008 aktivním hráčem bilaterálních vztahů ČR a Francie. Na základě studia zápisů z jednání zahraničních výborů obou sněmoven je zřejmé, že k diskusi k tématu česko-francouzských vztahů v uplynulém roce nedošlo. Na administrativní rovině lze vyzdvihnout působení českých úředníků v rámci SGAE. Reciproční výměna – pobyt francouzských úředníků nebo diplomatů na Úřadu vlády ČR – se ovšem nekonala.

Z aktivit resortních ministerstev je nutné zdůraznit výbornou spolupráci mezi ministerstvy životního prostředí obou zemí, trvající již od roku 2006, a to zejména v sou-

vislosti s přípravou energeticko-klimatického balíčku. Spolupráce se účastní i švédské ministerstvo životního prostředí v kontextu týmového předsednictví. České ministerstvo životního prostředí v této souvislosti uspořádalo ve spolupráci s francouzským a švédským velvyslanectvím v dubnu 2008 např. cyklus seminářů, který se zaměřil na energetiku a změnu klimatu a kterého se zúčastnili v rámci Týdne udržitelného rozvoje¹⁴ experti z těchto tří zemí.

V roce 2008 se nadále prohlubovaly vztahy obou zemí na regionální úrovni. Rok 2008 např. poskytl řadu příležitostí k prohloubení kontaktů regionů u příležitosti veletrhů, jako je třídenní mezinárodní veletrh nemovitostí a investičních příležitostí MIPIM 2008 (březen), který se konal v Cannes a kde hlavní město Praha představilo svá rozvojová území, mezinárodní turistický veletrh Monde à Paris, kde se letos prezentoval Plzeňský kraj (březen). Události spojené s prezentací francouzské kultury a s rozvojem česko-francouzských ekonomických vztahů se konají a konaly v regionech ČR, což už tolik neplatí o české přítomnosti ve Francii. Z hlavních událostí roku 2008 lze jmenovat např. Dny francouzské kultury v Olomouci (festival nazvaný *Oslavujeme Frankofonii*; již jedenáctý ročník – březen 2008), seminář *Nebojte se obchodovat s Francií*, konaný v Plzni (za přítomnosti zástupců českého velvyslanectví v Paříži, květen 2008), dny francouzské kultury ve Zlíně a v Luhačovicích (červenec 2008). I v roce 2008 došlo k navazování nových regionálních partnerství – v květnu Plzeňský kraj a Franche-Comté podepsaly vzájemnou smlouvu o partnerství, která se vztahuje na oblast péče o životní prostředí a na lesní hospodářství. Plzeňský kraj je také neaktivnějším českým regionem v oblasti ekonomické spolupráce s Francií.¹⁵

Obě po sobě jdoucí předsednictví Rady EU představovala také dobrou příležitost pro české a francouzské aktéry činné v oblasti veřejné diplomacie – cílené na zahraniční publikum, nikoli na diplomatické protějšky –, jak jsme zmínili zejména v souvislosti s kulturní dimenzí česko-francouzských vztahů. Velvyslanectví obou zemí a kulturní a výzkumná centra (Institut français de Prague, České centrum v Paříži, Cefres...) pokračují ve snaze více se zaměřit na oslovení širší veřejnosti.

ČESKÁ ZAHRANIČNÍ POLITIKA VŮČI FRANCII V MEDIÁLNÍM A VEŘEJNÉM PROSTORU

Téma obou předsednictví našlo více ohlasu v českém tisku, který o něm začal informovat s velkým předstihem (jistě i z toho důvodu, že jde o první předsednictví ČR v Radě EU), než v tisku francouzském. Většího zájmu českého tisku se také dostalo návštěvě francouzského prezidenta N. Sarkozyho v Praze, ale jinak navzdory předsednictví nebyla Francie na prvních stránkách českých novin. Ve francouzském tisku se v roce 2008 objevily zprávy o výsledcích regionálních a senátních voleb v ČR, spojené na jedné straně s obavami o pozici vládní strany před českým předsednictvím Rady EU, na druhé straně s možným oslabením „euroskeptických sil“. Obraz ČR ve Francii dlouhodobě ovlivňuje negativní náhled francouzského tisku na V. Klause. Komentáře k pozici českého prezidenta souvisely nejen s aktuálními událostmi, jako je ratifikační proces *Lisabonské smlouvy*, ale svědčí i o dlouhodobém trendu. Český pre-

zident je ve francouzském tisku označován jako „vyhraněný euroskeptik“, jehož názory na „realitu“ globálního oteplování jsou „soukromou křížovou výpravou“. V prosinci 2008 se V. Klaus objevil i jako jedna z postav francouzského animovaného satirického pořadu *Les Guignolles de l'info* (obdoba dříve vysílaných českých Gumáků, pozn. autorky).

Česko-francouzské vztahy v mediálním prostoru zažily v roce 2008 i dvě menší mediální pozdvižení. První se týkalo údajného pokusu francouzského prezidenta Sarkozyho zastínit české předsednictví prostřednictvím eurozóny, v jejímž čele chce Sarkozy zůstat ještě rok.¹⁶ Články v tomto duchu se objevily ve francouzském deníku *Le Monde* v říjnu 2008,¹⁷ který se odvolával na prezidentovy poradce. Vyvolaly jak odezvy v českém tisku, tak vyjádření českých politických představitelů – M. Topolánka, A. Vondry a K. Schwarzenberga, kteří spekulace francouzského (a rakouského) tisku zásadně odmítli. Téma se nicméně vrátilo na francouzskou stranu v podobě článků tvrdících, že Praha obviňuje Francii z vůle vytunelovat její předsednictví.¹⁸ Druhou mediální událostí vzájemných vztahů se stalo zveřejnění záznamu rozhovoru mezi francouzským prezidentem a českým premiérem z října 2008, který měl podle týdeníku *Reflex* pomoci „čtenářům nahlédnout do způsobu, jakým se uzavírají mocenské koalice v rámci Evropské unie“.¹⁹ M. Topolánek se ke zveřejněnému textu vyjádřil následovně: „Není přesně autentický a já pokládám za neskutečnou chybu české diplomacie, že ten přepis i v této podobě unikl.“²⁰ Za jeho zveřejnění se omluvil i český ministr zahraničních věcí K. Schwarzenberg.²¹

ZÁVĚR

Vztahy České republiky a Francie byly jistě v roce 2008 na všech rovinách – politické, ekonomické, administrativní i kulturní – intenzivnější než v minulých letech. Navzdory této konstelaci, umožněné zejména po sobě jdoucími předsednictvími obou zemí v Radě EU, nedošlo v českém prostředí k hlubší vnitropolitické debatě o dalším směřování bilaterální roviny francouzsko-českých vztahů. Absence hlubší diskuse na dané téma je pozoruhodným jevem vzhledem k důležitému postavení, které Francie zaujímá na evropské a mezinárodní scéně. Otázkou tedy nadále zůstává, nakolik budou mít vazby vytvořené a posílené v průběhu roku 2008 dlouhodobou povahu a zda a jakým způsobem ovlivní směřování česko-francouzských vztahů v delším časovém horizontu. V česko-francouzských vztazích je nadále co vylepšovat, jak řekl francouzský ministr zahraničních věcí B. Kouchner v projevu k českým velvyslancům: „Je důležité posílit partnerství mezi Francií a Českou republikou nejen kvůli spolupráci při nadcházejícím předsednictví, ale i kvůli dalšímu zlepšování vzájemných vztahů.“²²

Závěrem je možné dodat, že Česká republika přes oživení zájmu z francouzské strany v průběhu roku 2008 je pro Francii příliš malým státem na to, aby se stala jedním z jejích hlavních partnerů. Spolupráce s ČR závisí na malé skupince čechofilů ve Francii. I přes úsilí Francie znovu se přiblížit státům střední a východní Evropy je patrné, že Sarkozyho Francie se soustředila v roce 2008 na jiná témata, související s utužováním francouzské pozice v mezinárodních vztazích na globální i evropské

úrovni. Pro ČR jsou na bilaterální rovině nadále důležitější vazby např. s Německem. Rok 2008 byl dobrou příležitostí se navzájem poznat pro obě strany, nepředstavoval ovšem zlom v dlouhodobém směřování ČZP.

Poznámky

- ¹ Během příprav i výkonu předsednictví Francie v Radě EU iniciovala Francie v ČR celou řadu společných formálních i neformálních akcí na ekonomické a kulturní rovině a usilovala o sblížení administrativ obou zemí. Informace o těchto aktivitách viz např. stránky Velvyslanectví Francie v České republice: www.france.cz.
- ² Český premiér Mirek Topolánek navštívil Francii (Darney) také u příležitosti připomenutí uznání Československé republiky; společně s ministryní obrany ČR Vlastou Parkanovou se účastnili tradičního ceremoniálu, který se konal jako součást oslav Dne ozbrojených sil ČR. Česká tisková kancelář, 26. 6. 2008.
- ³ Česká tisková kancelář, 9. 4. 2008.
- ⁴ Česká tisková kancelář, 12. 2. 2008.
- ⁵ Údaje poskytnuté autorce Velvyslanectvím Francie v České republice.
- ⁶ Česká tisková kancelář, 11. 7. 2008.
- ⁷ Česká inspekce životního prostředí. On-line: ([www.cizp.cz/\(x\)itctrnxg1f3ci2wx1tamv55\)/default.aspx?id=1377&sh=-1169480872](http://www.cizp.cz/(x)itctrnxg1f3ci2wx1tamv55)/default.aspx?id=1377&sh=-1169480872)).
- ⁸ Velvyslanectví České republiky ve Francii. Informace dostupné na: (www.mzv.cz/wwwo/default.asp?id=58252&ido=22028&idj=1&amb=59&ParentIDO=).
- ⁹ Česká tisková kancelář, 10. 1. 2008.
- ¹⁰ Česká tisková kancelář, 29. 6. 2008.
- ¹¹ Česká tisková kancelář, 17. 1. 2008.
- ¹² Viz např. *Sarkozy chtěl dát Čechům sochu Palacha, ti ji odmítli*. Lidové noviny, 13. 6. 2008; *Jan Palach odlišný z bronzu*. Lidové noviny, 25. 9. 2008.
- ¹³ V *Mělníku odhalili za účasti prezidenta Palachovu sochu*. ČT24, 19. 1. 2009.
- ¹⁴ Více informací o programu viz www.tur2008.cz/.
- ¹⁵ Česká tisková kancelář, 20. 5. 2008.
- ¹⁶ O údajné snaze Francie o prodloužení předsednictví EU. On-line: (www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=44297).
- ¹⁷ *Nicolas Sarkozy veut diriger la zone euro jusqu'en 2010*. Le Monde, 22. 10. 2008.
- ¹⁸ Viz např. *Prague accuse Sarkozy de vouloir „siphonner sa présidence“ de l'UE*. Le Point, 26. 10. 2008.
- ¹⁹ *Bojuj za mě a já za tebe*. Reflex, 27. 11. 2008.
- ²⁰ *Topolánek: Záznam rozhovoru se Sarkozym je pravý, ale nepřesný*. On-line: (www.ct24.cz/domaci/37532-topolank-zaznam-rozhovoru-se-sarkozym-je-pravy-ale-nepresny/).
- ²¹ Na základě šetření Národního bezpečnostního úřadu (NBÚ) „unikl přepis rozhovoru kvůli chybám ministerstva zahraničí“. NBÚ proto vyměřil českému ministerstvu zahraničních věcí pokutu s odůvodněním, že „české velvyslanectví ve Francii spadající pod ministerstvo zahraničních věcí záznam nezařadilo pod stupeň utajení Výhrazené, ačkoli tak mělo podle zákona učinit“. Viz *Trest za unik rozhovoru: 77 tisíc korun*. Lidové noviny, 27. 1. 2009.
- ²² Česká tisková kancelář, 27. 5. 2008.